

Mer enn klasse: Betydningen av «etnisk kapital» og «subkulturell kapital» for utdanningsatferd blant etterkommere av innvandrere

Mariann Stærkebye Leirvik, PhD avhandling.

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo

Utgangspunktet for avhandlingen er at etterkommere av innvandrere er en mer polarisert gruppe enn etnisk norske når det gjelder skolepresjoner og utdanningsvalg. Tidligere forskning har vist at det eksisterer et utdanningsdriv og at flere når langt, samtidig som en del har svakere prestasjoner og større frafall i videregående skole enn etnisk norske. Klassebakgrunn kan i mindre grad forklare mønstrene som avtegner seg enn blant etnisk norske. I avhandlingen har jeg et særlig fokus på etterkommere av vietnamesiske, pakistanske og indiske innvandrere.

Samlet sett viser artiklene viktigheten av å vektlegge det etniske nettverket, og at dette kan belyses ved hjelp av begrepet etnisk kapital og subkulturell kapital. Etnisk kapital viser i en utdanningssosiologisk sammenheng til normer, verdier og sosial kontroll i familien og det etniske nettverket, mens subkulturell kapital i avhandlingen viser til intra-etniske strukturingsprinsipper, der ulike kapitalformer påvirker familienes symbolske kapital og dermed posisjon i det etniske nettverket. Samlet sett illustrerer avhandlingen at for å forstå utdanningsatferd blant etterkommere må vi se på «mer enn klasse».

Avhandlingen består av fire hovedargumenter. Jeg argumenterer for det første for relevansen av å benytte etnisk kapital når man skal forstå utdanningsatferd blant etterkommere. Jeg retter særlig oppmerksomhet mot hvordan utdanningsverdsettingen overføres. Basert på analysene i de ulike artiklene er det tydelig at de unges utdanningsatferd må forstås i lys av rasjonelle vurderinger og kulturelle praksiser. Det empiriske materialet artiklene bygger på viser at sosialiseringsspraksiser er svært relevant for å forstå de unges utdanningsvurderinger- og valg. I likhet med tidligere forskning argumenterer jeg for at utdanningsverdsettingen ikke primært kan knyttes til klasse. Den etniske kapitalen kan bidra til å forklare at klasse betyr mindre for utdanningsatferd blant etterkommere, fordi en slik kapital også er å finne i familier som har en lav klasseposisjon.

For det andre, argumenterer jeg for at anvendelsen av etnisk kapital har vært for snever i tidligere forskning. Hovedfokus i tidligere forskning har vært på de positive konsekvensene av etnisk kapital, det vil hvordan etnisk kapital genererer suksess i utdanningssystemet. Etnisk kapital kan imidlertid også ha negative konsekvenser for utdanningsutfall, og kan i særdeleshet ha omkostninger for individene på andre områder enn utdanning. Ved å fokusere på hvordan etnisk kapital kan gi suksess i utdanningssystemet for noen, samtidig som det kan ha en negativ innvirkning på andres utdanningsatferd, vil etnisk kapital som begrep ha et større forklaringspotensiale.

For det tredje viser jeg at familiens posisjon i det etniske nettverket er svært viktig, og at utdanningsvalg og mobilitetsstrategier blant etterkommere bør ses i lys av hva som gir anerkjennelse innenfor det etniske nettverket. Etnisk kapital og subkulturell kapital er egnede analytiske begreper for å forstå disse prosessene. Imidlertid blir det for snevert å fokusere utelukkende på etnisk kapital fordi et slikt begrep kan tilsløre de strukturelle forskjellene som gjør seg gjeldende i etniske nettverk. Ved å se på hva som gir status i det etniske nettverket, ser man hvordan ulike subkulturelle kapitalformer gir symbolsk kapital, og dette er av betydning for de unges utdanningsatferd. Blant unge med pakistanske eller indiske innvandrerforeldre er by/land-skillet, kastebakgrunn, familiens vektlegging av økonomisk kapital og/eller utdanningskapital viktig for å forstå deres utdanningsatferd og mobilitetsstrategier.

For det fjerde, argumenterer jeg for at det å kun benytte seg av rasjonell aktørteori når man skal forstå utdanningsvalg blant etterkommere ikke er hensiktsmessig, fordi det ikke kan forankres i empiriske forhold. Det er vanskelig å finne støtte for at prinsippet om relativ risikoaversjon gjør seg gjeldende i mitt materiale. De unge og deres foreldre har ikke som mål å unngå degradering, deres mål er å overskride foreldrenes klasseposisjon. I avhandlingen viser jeg at ulike kulturelle praksiser i stor grad bidrar til å forklare hvordan foreldrenes utdanningsverdsetting overføres. Det gjør det vanskelig å argumentere for at individene utelukkende vurderer utdanningsalternativer ut fra kostnader, nytte og sjansen for å lykkes. Målene til de unge gjenfinnes i kulturelle praksiser, sosialiseringprosesser, og ønsket om en god posisjon i det etniske nettverket og i det norske samfunnet. De empiriske analysene viser dermed at rasjonell aktørteori ikke er egnet som eneste forklaringsmodell. Det betyr ikke at de unge ikke er rasjonelle eller intensjonelle, men at det å benytte rasjonell aktørteori alene blir for snevert.